

ב"ה

פרשת בא

והגדת לבנך - רמז תשובה לבן רשע

רש"י בא יג, ח.

לבער "נגע הבורות" בקרב הנוער היהודי

"כנגד ארבעה בנים דיברה תורה אחד חכם כו' ואחד שאינו יודע לשאול".

לכאורה אינו מובן: מדוע מעמידים את "שאינו יודע לשאול" במקום האחרון, אחרי ה"רשע", בשעה שלכאורה ה"רשע" גרוע ממנו?

אלא: מעלת ה"רשע" היא בכך שלא חסר לו דבר ב"יָדַע", הוא יודע הכל, הוא קיים מצוות ולמד תורה וכו', ולכן, בין רגע הוא יכול לעשות תשובה ולהיות צדיק גמור וכו'. לא כן ה"שאינו יודע לשאול", שגם אחרי שעשה תשובה הוא צריך ללמוד הרבה עד שידע כיצד להיות צדיק גמור.

הדבר יובן יותר על פי המבואר בכתבי האריז"ל:

מסופר בגמרא שרבי אלעזר בן דורדיא עשה תשובה בסוף ימיו ועל ידי זה "קנה עולמו בשעה אחת". שואל על כך האריז"ל^[1]: נכון אמנם שהוא עשה תשובה, אבל כיצד היה יכול "לקנות עולם"? מהיכן יש לו עולם בשעה שכל ימיו היה רשע, ומתריך, שרבי אלעזר בן דורדיא היה גלגול של רבי יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי, כך ש"הלבוש שעשה יוחנן כהן גדול בכל המצוות אשר סיגל בשמונים שנה לקח רבי אלעזר".

מכאן אנו רואים, שהתשובה עצמה אינה מספיקה, אלא יש צורך ל"לבושים" של תורה ומצוות כו'.

ומטעם זה הועמד ה"רשע" תיכף אחרי הצדיק - כי כיון ש"לא ידה ממנו נידח" אין ספק שסופו לעשות תשובה, הספק הוא רק מתי יעשה תשובה - וברגע שהוא יעשה תשובה מיד הוא ייקנה עולמו בשעת אחת", מכיון שגם "פושעי ישראל מלאין מצוות כרימון".

מה שאין כן זה ש"אינו יודע לשאול", צריך להיות "פתח לו", ורק אז הוא יתחיל לדעת מה זה תורה ומצוות, ואחר כך יתחיל ללמוד תורה ולקיים מצוות, ואחר זמן הוא "יקנה את עולמו".

ההוראה בפועל מהנזכר לעיל: בזמנינו זה אין מציאות של רשעים, כי גם אלו שנראים רשעים בנוגע למעשה בפועל, כשמתבוננים בהם היטב רואים שאינם אלא "תינוקות שנשבו לבין העובדי כוכבים". אי אפשר לבוא אליהם בטענות על מעשיהם – משום שהם קיבלו חינוך כזה, מימיהם לא ראו מה זה יהדות ואינם יודעים דבר בעניני יהדות. הדבר אינו באשמתם אלא בהשגחה פרטית.

לפני זמן רב היו כאלה שבחרו בעצמם רחמנה ליצילן בדרך חיים שכזו. אבל במשך החמישים-ששים-שבעים שנה האחרונות (ובפרט במדינה זו), הסיבה לכך שלא הולכים בדרך הישר אינה אלא בעם-הארצות : או שלא סופר להם כלל אודות ענין היהדות, או שסופר להם בדרך כזו שלא נשאר דבר אחרי הסיפור...

וכידוע שיש כאלו החושבים (רחמנא ליצילן) שבר-מצוה או בת-מצוה פירושם לא התחלת הכניסה לעול התורה ומצוות, אלא מין "חגיגת סיום" מהקשר שלהם עם יהדות. בכך הוא מסיים את הקשר שלו עם יהדותו – על ידי הדרשה שהוא אומר בחגיגת הבר-מצוה, וקבלת המתנות, ואם הוא חכם גדול הרי הוא גם עולה לתורה ומברך את הברכות או גם אומר את ההפטרה עם הטעמים וכו'.

במלים אחרות: הסוג המצוי כיום ברחוב משתייך ל"שאינו יודע לשאול", כי על ידי החינוך הקלוקל שקיבל רוב הנוער כאן הוא נמצא במצב שאינו יודע כלל שיש על מה לשאול.

ולכן יש לשים דגש מיוחד ושימת לב ראשונה במעלה למבצע הבערת נגע הבערות ועם-הארצות מקרב הנוער היהודי.

והדרך לכך היא אחת ויחידה : להשתדל שכל ילד יהודי יתחנך בבית-ספר יהודי מתאים.

...ענין זה - נגע עם-הארצות - הוא מהדברים השייכים במיוחד לדורנו זה ולזמננו זה, שהרי כל דור יש בו את הענינים שבהם הוא מועמד בנסיון מיוחד.

וכמבואר במקום אחר, שבזמן שבית המקדש היה קיים היה עיקר הנסיון בחטא דעבודה זרה, כי הצד שכנגד טען, שכיון שיש גילוי אלקות במקדש, הרי כדי שיהיה "וּבְחֶרֶף" בבחירה חפשית, יש לעשות משהו כמשקל נגד לגילוי אלקות שבמקדש, ולכן היה אז היצר הרע דעבודה זרה.

וכידוע שאפילו מגשה המלך שהיה למדן גדול ביותר אפילו בנוגע לעניינים שבשולחן ערוך אורח חיים (כמסופר בגמרא) אמר שהיצר הרע דעבודה זרה בזמנו היה גדול ביותר.

וכך הדבר בכל זמן וזמן, שלפי ערך הזמן ההוא כך הם הנסיונות שמנסים בהם את הדור ההוא.

...ועל דרך זה בענין האמור - נגע עם-הארצות: היות שבדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, לא שייכים לגדלות בחכמה והבנה והשגה, הרי עיקר העבודה והנסיון הם בדברים יסודיים, שהילדים לא יהיו בורים ועמי-הארץ, שאינם יודעים אפילו מעקבתא דעקבתא של תורה.

יש כאלה היודעים מקרא, ויש למדנים גדולים היודעים משנה וגמרא עד "בן ארבעים לבינה". אבל המצב בדורנו זה הוא שרוב העם היהודי הוא לפני השלב הראשון ד"משהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה" !

וזהו הבן החמישי שלמטה אפילו מזה ש"אינו יודע לשאול" הנמצא בסדר, קודם כל יש לדאוג שזה שאינו יודע לשאול יישב ליד שולחן הסדר, כי בלעדיו יחסר ב"ארבעה בנים" שבהם דיברה תורה, עד שזה נוגע גם לחכם.

ובנוסף לכך יש לדאוג גם ל"בן החמישי", ש"איננו יודע" דבר, ולא רק שאיננו יודע לשאול.

קטע משיחת מוצש"ק פ' צו ליל י"ג ניסן
תו"מ ה'תשמ"ג ח"ג ע' 1279 (בלתי מוגה)

[1] סה"ל תהלים מזמור לב.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה